ТАК НІ ЧОРТА З ТОГО Й НЕ ВИЙШЛО

Така прекрасна справа, а ляснула через дрібницю. І не проста собі справа, а справа культурноосвітня… Хороша справа.

Було це давненько…

Було це тоді, коли мої однолітки були ще молодими та буйними й коли я сам був, сказать би, не зовсім чорнявий, а так: не старий і радісний…

А на сцені тоді грати хотілося так іще дужче, ніж самому залишитися з дяковою дочкою в садку під отими трьома дубами, що з одного кореня ростуть!

Ах, як тоді на сцені хотілося грати!..

І що ж би ви гадали: зорганізувалися…

Отак зібралися, поговорили, поміркували й вирішили:

— Гратимемо!

І п'єсу вибрали, і у волості підходящу кімнату дають, а артистів — хоч греблю гати!

— Гратимемо!

І раптом тоді, як гвіздком у спину:

— А режисер де?

Всі ж, що називається — ні папи ні мами в цій справі. Крім талантів, анічогісінько!

— Стійте, хлопці! — Семен каже. — У городі є такий ділозводитель, що на сценах грав! Він вивчить...

— Катай, хлопці, до ділозводителя... Поїхали...

— П'ять рублів, — ділозводитель каже, — і після вистави вечеря... Сюди й туди підвода... Та щоб слухалися, матері вашій чорт.

— Гаразд.

— Пишіть там афішу та вкажіть, хто режисер.

— Добре, вкажемо!

* * *

Почалося. Ролі повиписували... Вивчили їх, як "царю небесний, утішителю".

Три афіші розмалювали, прізвища на афішах усіх артистів (а як же ж би ви гадали?!) повиводили, а внизу:

"Режисер Іван Степанович Леваденко".

Все, як бог приказав...

* * *

У неділю вистава, а в четвер Іван Степанович приїхав... Зустріли його, як архієрея...

— Ну, почнемо, — каже Іван Степанович. — Афіші готові?!

— Ось!

Подивився Іван Степанович на афішу — і з очей у нього іскри. А потім як гаркне:

— Як?! Ото мене такими літерами надрукували? Мене?! Що вже одинадцятий рік на сцені?!

І зразу аж дві дулі:

— Ось! А не те, щоб я з вами тут воловодився?! Підводу!

— Та, Йване Степановичу, — ми до його. — Та що ви?! Та ми вас якими хочете надрукуємо!

— Щоб отакими, інакше підводу!

— Біжіть, кажу, хлопці, по папір… Склеюйте скільки там аркушів і пишіть великими.

Побіг Кіндрат по папір… Клеїть…

Коли це артисти один по одному до Кіндрата:

— І мене ж там більшими!

— І мене!

— І мене!

За суфлера волосний писар був… Прийшов із квадратиком, одміряв на нім вершків так із п'ять.

— А мене як не отакими, і в будку не полізу, і з волості вижену…

— Клей, кажу, Кіндрате, щоб на всіх хватило…

Склеїв Кіндрат афішу сажнів на три, як не більше. Написав усіх такими, як хотіли. А режисера в кінці вивів такими, що аж до Куземина (сім верстов!) було видко…

Готова афіша.

А де ж її чіпляти?

На дзвіниці батюшка не дозволяє, а так — ніде не поміщається…

Вирішили почепити на бакалійній крамниці. Дістали драбину, приставили.

— Чіпляй…

Зібралося все село на ту процедуру дивитися.

Поліз Кіндрат на драбину, потяг афішу.

А тут хтось дядька Пилипа штовхнув… Поточився дядько Пилип, наступив на афішу й одірвав режисера, разом із "початок о 8й год. вечора"…

Як побачив те Іван Степанович та як закричить:

— Підводу, матері вашій чорт! Я вам покажу, як режисера одривать... Режисер — усе!

На підводу — й у город... І вечеряти не схотів... Вистава не відбулася...

Тепер не те... Тепер режисери не такі, щоб на літери звертали увагу... А раніш...

Хай йому абищо: справа вся ляснула.

ЯК ФРАНКІВЦІ МОСКВУ ПОВОЮВАЛИ

(Документи з враженнями)

Отакий, приміром, висновок із рецензії В. Блюма в "Рабочей газете"'20 квітня Про перші вистави франківців у Москві:

"Все це прекрасне, молоде, свіже. Молода радянськоукраїнська культура може пишатися з того, що її державний театр став на вірну путь..."

А такий висновок рецензента Юр. Соболева з "Вечерней Москвы":

"Нам, москвичам, слід підтвердити, що цей театр справді стоїть на шляху шукання ритму й стилю великого сучасного мистецства..." Робить висновок і М. Волков в "Известиях":

"Дебютний виступ показав нам здоровий і сильний художній організм, що щиро намагається поєднати національну своєрідність з передовими вимогами сучасної театральної культури. Про франківців можна говорити без оговорок навіть в умовах дуже високого сценічного рівня всесоюзної столиці.

Всі художні непогодження з виставою ("Вій") не хитають основного: український театр певно входить в сім'ю великих театрів всесоюзної ваги..."

І в "Труді" пише А. П.:

"Тепер ясно тільки, що Харківський український театр — велика культурна справа..."

Оце висновок про франківців московської преси... Ну що ж...

"Слава тобі господи, що до діла довела..."

Виходить, значить, що й ми в галузі театрального мистецтва не очкуром підперезані, що й ми вже навчилися підтяжки носити, не підсмикуємо штанів у гостях і маємо право стати за один стіл із старішою і з багатішою культурою...

Давайте пишатися...

А як по правді (так між нами!) признатися: тенькало... Так зокола ніби й хоробрі всі були, а там, усередині, оті "струни хоробрості" на тонку бриніли і деякі були потрібні м'язи мимоволі послаблялися...

Воно, знаєте, вдертися серед ГАБТів, МАБТів, МХАТів, Таїрова та "отого Меринхольда", та ще в цей момент як ізгадати наших славних попередниківнасадителів протягом так. сорокап'ятдесяти років у Москві нашої отої "культури" що ото:

По опеньки ходила. Цитьте. Коцюбеньку згубила. Цитьте,—

так воно якось той… Так ото ніби на державнім іспиті: — Лиха ж його, мовляв, година знає, про що тебе спитають. І чи з такої книжки ти вчив… Хто й зна… А потім так ото й розвіялося…

Іспит склали… Може, не на "весьма", але ж і більш як "задовольняюче".

Та ще до того й "професора" одного "засипали"… Виходить, що й у культурних центрах за "професорство" такі люди беруться, що на своїй дисциплині знаються, як я на євгеніці…

Говоримо тут про Як. Апушкіна з "Вечерней Москвы", що розперезався з приводу "97"… І розперезався не про постановку тої п'єси, не про виконання її франківцями, а про п'єсу як таку… Назвав він "97" "неприятний інцидент"…

І ось що вельмишановний "професор од театру" далі про "97" пишуть:

"П'єса Миколи Куліша "97" намагається бути чимсь

"вродє" "Шторма", транспортованого на Вкраїну…"

Багато ще дечого пишуть той вельмишановний рецензент про те, якою п'єсою намагається (тільки намагається!) бути "97".

І в кінці додають:

"Все це зайвий раз свідчить про примітивноагітаційну,

надзвичайно "плоскую" суть п'єси "97".

Чули?

"97" — транспортований на Вкраїну "Шторм"?! Не знають шановний "професор", що "Шторм" з'явився на два роки пізніше, як "97".

"97" — фальшива п'єса?!

"97" — вигадана п'єса?!

"97" — нічого спільного з революцією на Вкраїні не має? Мусій Копистка "рассуждает по прописи"? Отож треба вміти глибокодумно писати про революцію на Україні, знаючи про Україну з хрестоматії Галахова! Хоробрий "професор"! І хоробрий, а "засипався"... Буває...

Правда, інша рецензія про "97" не така зовсім. Ось вона яка:

"П'єса "97" дуже цінна для сучасного театру... Дія не раз переривалася оплесками. Головний режисер Театру ім. Ів. Франка Гнат Юра виконує в тій п'єсі роль незаможника Мусія Копистки. Подивившись його в цій ролі, пересвідчуєшся, що Юра не тільки хороший режисер, а й прекрасний актор" ("Радіогазета").

І справді, приймає московська аудиторія "97" прекрасно... І оплески серед дії, і все таке інше, що викликала та п'єса в Харкові.

19 квітня франківці грали виставу для "всесоюзного хазяїна" — для II сесії ЦВК СРСР... Виставу влаштувало наше постпредство... На виставі були всі члени сесії, наркоми, співробітники наркоматів і ін.

Театр вітав "хазяїна" промовою...

Стазили другу дію "97" і 1 та 3 дії "Вія"...

Вистава пройшла дуже урочисто...

Оплески припали на долю Г. І. Петровського: йому плескав після вистави Михайло Іванович Калінін…

Отак і повоювали Москву франківці… Що ж із цього випливає?

А випливає з оцього те, що не засовуймо ми "ручки в брючки", а ще з більшою енергією берімося за роботу, бо наздоганяти нам на культурній путі ой як іще багато кого треба!

"ДУМКА"

Нація ми співоча.

Співаємо… Не завжди, положим, добре співаємо, іноді виємо, іноді мимримо, але щоб отак ото колинебудь, хоч раз у житті, тихо посидіти — не можна. Не виходить.

Сидиш, приміром, і читаєш щонебудь дуже поважне, і зовсім ні з якого боку не вокальне, — ну, хоч, приміром, про переворот у Польщі,— навіть сам не помічаєш, що, читаючи "таку серйозну річ", виводиш потихеньку:

Котилася та ясная зоря Та й упала додолу…

Мабуть, нас, українців, господь виліпив з тої глини, з якої тепер ув Опішньому гончарі тих коників, що їм у хвіст свистять, ліплять…

З такого матеріалу, як наш народ, очевидно, не дуже тяжко організувати зразковий хор…

Приміром тому — "Думка"…

Я не кажу, що художнє керівництво "Думки" — Нестор Городовенко — мало праці приклало, щоб так удосконалити, одшліфувати й довести капелу до такого бездоганного з усіх боків стану…

Незручно в коротенькій "рецензії" наводити статистичні відомості, скільки на цім ділі побито смичків, потрощено паличок: це все ж таки "рецензія", а не статистичний звіт…

Без "смичків" не можна. Капела — колектив… А ми, нівроку нам, до колективної роботи такі щирі, як був щирий у мого діда борозенним віл половий…

Сам — співаєш… А в хорі — "два дієзи вбік"…

Ясно — роботи було, очевидно, дуже багато…

Наслідки — блискучі…

Коли слухаєш "Думку" і заплющиш очі — орган… Ну, достоменнісінький тобі орган… П'ятдесят із гаком чоловік стоїть перед нами на кону, п'ятдесят людських горлянок співає, а виходить, ніби одна людина має в горлі п'ятдесят отих різного тембру (чи як там воно зветься) струн і воднораз дме на ті струни — вони й гудуть…

І діло дійшло не тільки до "Котилася та ясная зоря", а дійшло воно аж до Гайдна, Шумана, Вагнера і ще до якихось дуже знаменитих (прости мене господи, бо я таки не дуже на них розуміюсь) людей у музиці…

Західноєвропейський репертуар…

Он куди вже сягнули…

І який широченний діапазон!

Вагнер і "Зайчик"...

Гайдн і "Козенятко"...

Танєєв і "Ой п'яна я, п'яна"...

А найголовніше в тому всьому те, що відчуваєш, слухаючи в "Думки" Вагнера, і захлинаєшся з реготу од "Ой п'яна я, п'яна"...

Подать уміють...

Ти ото сидиш, уха розвісиш, рота роззявивши (бо дуже ж таки хороше співають), а "Думка" бере пісню, робить із неї горішка і в рота тобі:

— Ковтай, свате.

Чіткість, виразність, завершеність... Так і з білоруськими піснями...

Співають їх так, ніби вони для капели не чужі, а свої, рідні, що сидять у ній у крові, як і українські, народні... Прекрасно...

От якби ми та сільське господарство так могли налагодити, як пісню.

Перепічки б самі на полі родили... Їй-бо, правда.

НАРОДНА АРТИСТКА

Коли оце отут вивелися на папері слова "народна артистка", сусіда мій, зпоза спини дивлячись, питає:

— Про кого це ви? Про М. К. Заньковецьку?

— Ні.

— Про Затиркевич-Карпинську?

— Ні.

— Про Ліницьку?

— Ні.

— Так тоді про Ганну Іванівну Борисоглібську?

— І вгадати, кажу, не дуже тяжко.

Чого вже там, положим, справді, і не вгадати, коли серед українських артисток "золотих часів" нашого народного театру ("народного" — навмисно. Не — "побутового") ці чотири ймення — чотири великі й світлі зорі, що протягом багатьох десятиліть ясним світлом зоріли на шляху нашім театральнім.

Сьогодні про. одну З них, про Ганну Іванівну Борисоглібську.

Ганна Іванівна святкує (а разом із нею й увесь театр український) сорокалітній ювілей своєї театральної роботи.

Ой, як же ж багато довелося б оце нам отут писати, коли б намагалися ми рік за роком простежити за всіма отими 40 роками "борисоглібського" життя.

Доводилося колись уже говорити, що сорок літ пропрацювати в театрі взагалі — це вже патент на "великомученика".

Пропрацювати 40 літ в українському театрі — це вже справжнісінький "страстотерпець", бо, за арифметикою Малініна й Буреніна, сорок літ праці — це щонайменше 400 (чотириста) років нормальної роботи за нормальних людських умов.

Ганна Іванівна ці 400 років із честю попрацювала, і не взято її за це живою на небо ("Око, око! Не дуже бачиш ти глибоко"), а бігає (їй-богу, правда) й досі Ганна Іванівна по конструкціях.

* * *

Ось вона — праця та.

"Одного разу (це було в Ялті) мала бути в мене дитина. Я грала Секлету в "За двома зайцями". Страшно мені було, щоб на сцені не трапилося чого. Надходить третя дія — танки, а я чую, що отто витанцюю на світ артистку або актора нового... Що пережила — одна я знаю. Танцюю, а сама вбік лице повертаю, бо плачу й боюся... Перетанцювала. Прийшла додому, злягла в ліжко й подарувала Мельпомені (матері моїй) артистку..."

— Тепер — не те. Тепер би й я не від того, щоб родити, бо чотири місяці до та чотири після... Ходи собі, роди собі... А щоб, як тоді було, щоб дай веселого:

Ой випила, вихилила, Сама себе похвалила,—

а в тебе вже ототот, так так я не хочу. Так дуже тяжко.

Ах, та що я вам буду розповідати про життя українського актора. Що ви — самі не знаєте, чи що?

І в таких умовах треба було творити, треба було піднести майстерство акторське на таку височінь, на яку піднесла його славетна артистка Г. І. Борисоглібська.

І майстерність, і престиж українського театру.

Із міста в місто, із села в село — сорок літ, все життя, тіло й душу свою несла Г. І. Борисоглібська на вівтар того, що "так безмежно любила".

І тепер іще не підсумки, і тепер іще є "порох у порохівницях", щоб радувати наше покоління майстерством своїм.

* * *

Може, життєпис Ганни Іванівни треба? Хіба ви її не знаєте?

Коли не знаєте, значить, ви не цікавились історією українського театру.

А коли ви не цікавились історією українського театру, значить, вас взагалі український театр не цікавить. Навіщо тоді вам її життєпис.

З 1886 року Ганна Іванівна — не Ганна Іванівна, а Секлета, Риндичка, Лимериха, і ще "иха", "иха", "иха"....

І така "иха", що тільки вона та ЗатиркевичКарпинська й були такими "ихами"... А тепер залишилась тільки вона одна. І, мабуть, уже й не буде більше таких "их", бо вже їх і в українському тіравописі похерено.

На нове повернуло.

І Ганна Іванівна на нове повернула. Вже на конструкціях... Уже "Мандат", уже нові "Зайці".

І тут, як і там, Ганна Іванівна Борисоглібська є Ганна Іванівна Борисоглібська.

* * *

Сорок літ — народному театрові! Хіба не народна артистка? їйбогу, народна.

"ПОЗОРИЩЕ"

До Баку, азербайджанської столиці, літав оце аеропланом.

І от що:

— Якби був знав, не полетів би!

І не через те не полетів би, що погано там чи небезпечно летіти, — сама подорож нашими пасажирськими аеропланами, крім насолоди, нічого не дає, а не полетів би я туди ніколи, якби був знав, що зустріну там "плем'я дикунівлюдожерів", що зіпсували дощенту хороший повітряний настрій.

Зустрів я там (аж згадати страшно!) "Украинскую труппу имени Т. Г. Шевченко", що порозліплювала по бакинських парканах великі свої червоні афіші.

Керують тими "шевченківцями" якийсь С. Дорошенко, що править у них за "главного режиссера и зав. художественной частью", та якийсь М. Сагайдачний, "ответственньгй у них "руководитель".

Грають вони там у помешканні Тюркського роб. селянського театру.

Ну, знаєте... Бачив я в своєму житті всякі трупи. Всього доводилося на віку. Але, слово честі, я ніколи не міг навіть у думці припустити, щоб щось подібне було на терені Радянського Союзу.

Не зумію я, мабуть, змалювати тут оте чудоюдо, бо людських слів не вистачить, дикунських не знаю, а "непечатних" писати не можна...

"Надо, товариші, відєть, чтоби вєріть".

Ну, звичайно ж, "№№ пєнія і гопак по ходу п'єси".

Ну, звичайно ж, репертуар: "Посланець Богдана Хмельницького", історична драма, "Молдавський принц" "з музикою, пєнієм і танцами", "Штукарка", "Мазепа" (по Пушкіну), "Ой не ходи, Грицю", "битовая драма"...

Ну, розуміється ж, після кожної п'єси великими літерами приписка:

"По ходу п'єси пєніє і гопак".

Це все так.

Але ж яке "пєніє" і який "гопак"?! Ну, давайте, — спробую розказати...

* * *

От вам "Посланець Богдана Хмельницького", історична драма. Автора на афіші не показано. Якийсь там "пан" хотів убити вдовиного сина, та не вбив, тільки поранив, і він десь зник. Удова та, не знаючи цього нічого, виходить заміж за того пана. Потім той син вертається

додому з війська Богдана Хмельницького. Його ніхто не пізнає, він говорить панові, що знає вдовиного того сина, пан його підкуповує вбити сина, він говорить, що він уже його вбив, дає на це докази, мати це чує, хоче вбити його, тобто свого сина, бо не знає, що то її син, і т. д.

Я не дивився до кінця, — на дві тільки дії сили вистачило, — але спочатку така "зав'язка", що менше як 4–5 трупами справа ніяк не кінчиться.

Гра акторська?! Давайте краще про це не говорити. Бачили отару баранів під електричним світлом? Ото така й гра! Одно мекне, друге мекне, а потім — разом. Маса, значить.

Найталановитіший із акторів (ну ясно ж — комік!) грав роль слуги, на манір Омелька з "Борулі". Талант! Великий ентузіазм у глядачів він викликав увесь час тим, що одчиняв задом двері.

Випне його, те місце, де в нього талант сидить, та як ужарить у двері — так двері й розскочаться! Глядач — гогого! Го!

Далі "по ходу дєйствія пєніє і гопак" ("гопак" — великими літерами). Отут уже — два!

Починається це "по ходу дєйствія" так. Вибігає служниця:

— Пані, там хлопці та дівчата йдуть. Може, покликати, щоб заспівали?!

— Та й клич!

Вривається банда в папахах, у червоних штанях, дівчата в корсетках, у позасиджуваних мухами квітках і в черевикахчовниках (модних), а деякі так просто в отих хатніх шльопанцях.

Морррди?! Господи, ти ж бачив, кого ти творив?! Починається "пєніє" під "оркестр под управлєнієм". Співають "Ой на горі василечки сходять". Чергування дикого реву з хрипучим піаніссімо. А що мене завжди в пропасницю кидало, — це кінець кожної пісні у виконанні отаких "хорів". Знаєте, коли перед останнім акордом все припиняється: стає музика, стає хор… І раптом надимаються всі й рвуть останній акорд. Рвуть з виряченими очима співаки, аж присідають та рвуть, ріжуть скрипки, дують сурми й гримить барабан. Щось таке нечуване робиться. Гойдаються лампи, дрижать вікна, одчиняються в фойє двері.

Рвонули!!!

Тоді:

— А дазайте веселішого!

— Давайте!

Боже ж мій, господи!

Тут уже смерч, ураган, вихор.

Маса крутиться на заднім плані, а з неї, з маси, вилітають пари. Вилітають з гиком, з галасом, з ревом. "Кавалер" кида об землю шапку, кричить щось пронизливе, стрибає вгору, б'є або ногами, або просто задом об землю і… пішов. Він "видєлує" па і ногами, і руками, і спиною, і задом, і животом. Він вигукує, кричить, лящить, рррявчить.

А решта, позакладавши пальці в рота, свистить.

"Дама" пливе павою, мотає головою, ляскає в долоні, і лящить:

— Їх! Їх! Їх!

Наче її хтось за найпекучіше місце — щип! щип! щип!

Слово честі, не брешу.

І так пар вісім або десять підряд.

Я, їйбогу, думав, що такого вже нема.

Я думав: ну, трупа, ну, побутова, ну, з гопаком, але щоб отаке було, — слово честі, не припускав.

А як вам подобається Гриць ("Ой не ходи, Грицю") у кавказькій бурці йг у кавказькій папасі?

А дівчата в "Гриці" в кавказьких папахах (зима!) і в черевкчкахшльопанцях (бо зима!)?!

А Хома, загримированний Мефістофелем?! Чортом?! їйбогу ж, правда! Грав Хому Сагайдачний, "ответственный руководитель".

А вихор різаного великими шматками паперу?! (Сніг!)

Під оцим усім написано:

"Постановка С. Г. Дорошенко".

Так і написано "постановка"... До ката б у стовпи його було поставило!

Товариші! Все це зветься "Украинская труппа им. Т. Г. Шевченко".

Товариші! Ці "трупи" репрезентують нашу театральну культуру по братських нам республіках.

Товариші! Невже ж нічого не можна зробити? Невже не можна припинити всю цю "гнусь"?

їх же сила, цих "українських труп", бродить по Союзу.

Може, миш'як або ціаністий калій допоможе, коли не можна порозумітися між собою Головполітосвітам окремих республік?

Я знаю, що говоритимуть;

— Вони члени профспілки Робмис, вони трудящі, вони, вони, вони... Я це знаю...

Але не забувайте, що Україна теж член спілки вільних республік і паплюжити її різним Сагайдачним та Дорошенкам дозволяти не можна.

P. S. Хай простить мені О. Г. Шліхтер, що я без його дозволу написав через бакинську газету "ноту" протесту до азербайджанської Політосвіти, що вона допускає в себе профанацію театральної культури Радянської України. Війни з цього між Азербайджаном та Україною не буде, та не буде, мабуть, і користі. Гопакуватимуть і далі різні Сагайдачні.

Рішучих заходів треба.

"ВРА"

Маю я, крім інших різних Поганих звичок, ще дві. Одна з них — це, що я іноді думаю. От сидю собі та й думаю.

Друга звичка та, що я щодня сплю.

Якось оці дві погані звички переплутуються в мене одна з одною і виходить тоді така штуковина: то, про що я думаю, починає мені ввижатися уві сні.

Це, між іншим, не новина, що мені багато чортівні сниться, бо я частенько про це ділюся (цікаво їм те чи не цікаво!) з читачами.

Навіть на сина мого оці сни в спадщину перейшли — і йому часто різні сни сняться.

Оце якось його запитав:

— Що тобі, малий, сьогодні снилось?

— Соколадний клоп! Великийвеликий клоп із соколаду! Це, мабуть, у нас фамільне.

Да… Так, значить, я іноді думаю, а воно візьме та й насниться.

Думав оце я напередодні десятого Жовтня про театр. Про його десятилітні досягнення. Думалося добре.

Три опери маємо. "Березіль" франківців, одещан, заньківчан, шевченківців, Харківський держтеатр, Робсельтеатри, дитячі театри маємо.

Слава тобі, подумав, господи!

Потім почав про всілякі формальні досягнення наших театрів думати.

Думав, думав, а потім сам собі подумав, чого я, думаю собі, про ті формальні досягнення думаю, коли про їх, думаю собі, є кому думати.

Хай, сам собі подумав, ті про них думають, кому про них доручено думати.

Та й ліг спати.

Не те, що не було про що думати, а просто не може ж одна людина про все в світі передумати. Можна дірку в голові продумати. От і ліг собі спати.

І вийшла, товариші, така "окансія": образилися, мабуть, на мене формальні досягнення за те, що я про них не подумав.

Вони ж мені показали вночі, "де раки зимують"! Я знаю, що наші театри мають формальні досягнення! Я знаю, що ті досягнення неабиякі! Але те, що на мене тої ночі накинулось? Боже мій! Я ніколи не міг припустити, щоб така тих досягнень сила була?!

Як улетіло, як затупотіло, як заметушилось. Аж досі боязко! І все реалізми!

1) Експресивний реалізм!

2) Плакатномонументальний реалізм!

3) Статичномонументальний реалізм!

4) Узагальнений реалізм!

5) Умовний реалізм!

6) Зрозумілий для всіх реалізм!

7) Неореалізм!

8) Конструктивний реалізм! Усе це, знаєте, як двинуло! А ззаду потихеньку ще й —

9) Назадницький реалізм присунув: — І мене не забувайте! І я ще живий! — Я аж затрусивсь!

— Досягнень хотіли? А ми вам що?! Та кожний із них уперед пнеться, та кожний із них чільне місце посісти хоче!

Таке скоїлось, що я... прокинувся!

І переповнилося серце моє радістю великою:

— За десять років революції ми вже маємо дев'ять реалізмів!

За двадцять років — ми їх матимемо вісімнадцять. За сто років наш революційний театр збагатіє на цілих дев'яносто реалізмів!! Я за голову вхопився! Такі досягнення! Такі досягнення! І я почав мріяти...

— Аллаху великий! Що ж буде, коли на кожний із цих реалізмів та хоч по одній хорошій постановці!

Та ми тоді "е тільки винесемо мистецькі властивості нашої надії на всесвітній ринок, ми перескочимо той всесвітній ринок!..

Нам мало буде земної кулі!

Ми розташуємо мистецькі властивості нашої нації серед Великого (він же Тихий) океану! "Пущай смотрять".

"ЧЕРВОНИЙ МАК"

Коли тепер хтонебудь підійде до мене й скаже, як це частенько буває:

— А знаєте, опера ваша не дуже... Нема, знаєте, у вашій опері такого, що могло б викликати хоч якенебудь таке... ну, як вам сказать?.. Ну, взагалі, опера ваша не той, не той...

Між іншим, ви помітили, що коли хтонебудь говорить так, як ото написано, про теперішні українські радянські театри, то обов'язково натискає на слово "ваші".

— "Театри ваші".

— "Опера ваша". Чому це так?

Так коли тепер хто-небудь підійде й почне отак мусолити про оперу, я йому скажу просто:

— Маком, товаришу!

А коли його фізіономія витягнеться від таких моїх "символічних" слів, я йому додам:

— І не тільки, товаришу, "Маком", а "Червоним Маком", товаришу! А взагалі: "Катитесь!"

І матиму, як на мій погляд, повне на це право, бо я бачив, бачу і ще раз бачитиму в нашій Харківській опері балет "Червоний Мак", в оформленні Анатоля Петрицького, у постановці М. Мойсеева і у виконанні балетної трупи нашої (тактo: нашої!) Державної опери.

А через те й: "Катитесь!"

* * *

Я не маю ніякого наміру колупатися у власній "діалектиці" і в інших всіляких "світовідчуваннях", щоб вияснити питання, чи можна танками показувати революцію.

Я тільки одне скажу: мені значно приємніше бачити в балеті, як борються пригноблені за своє визволення, ніж те, як умирає якийнебудь принц тільки через те, що своєчасно не встиг надушити прекрасну "дівицюлебедицю".

Тут у мене, правду казавши, є розходження з тією мадамою, що сиділа ліворуч од мене й ахала:

— Хорошо! Дєйствительно хорошо! Только вот: мало поезії! Любві мало!

Я подивився на неї збоку й подумав: "На лиху тобі, думаю, годину ще тут тієї любові, коли тобі вже люби'ги нема чим?!" Нічого не зробиш: "У всякого свій смак".

* * *

Яка це все-таки прекрасна вистава "Червоний Мак"! Чого там тільки не понароблював Петрицький!? Де в його це все береться?!

Петрицький, мабуть, має не менш як чотирнадцятеро очей у своєму прекрасному лобі, бо двома очима не вловиш усіх тих фарб, що він кинув на сцену, усіх тих відтінків, одблисків, гри кольорів, що він ними залив, буквально залив усю виставу, наповнив ними і кін, і людей, і конструкції, і зал (сонячні зайчики по залу!).

А коли взяти на увагу технічні і всілякі інші можливості (вірніше: неможливості) сцени нашої опери, то доводиться тільки дивуватися, як

можна було при такій економності матеріалів, та їх усебічно використати?!

Ані шматочка зайвого! Все на місці, все грає і на всьому фарби грають!

А костюми?! Ніби бере якийсь чарівний рік і, як казковий богатир, сліпучим каскадом кидає ті строї на всіх виконавців. І вони грають, переливаються, мигають, осліплюють.

Такого ще не було!

* * *

Що ще?

Ну, звичайно ж, і Мойсеєв! Він дав силу прекрасно поставлених масових сцен!

Він широко й багато "обіграв" кін!

У нього виразна пантоміма і прекрасно виявлена суть п'єси.

Все зрозуміло. В балетібо часто ж ми бачимо: танцюютьтанцюють, а чому саме вони так танцюють, господь їх святий знає... Танцюють — і все! А тут — ні! Тут кожний епізод, кожний танок обосновано, — через те й зрозуміло.

Що ще?

Ну, звичайно ж, виконавці!

Сальникова. Ой, лишенько ж! Як ті пальці витримують?! Я в чоботях і то не встою, а то ж увесь час метеликом, та весь час на пальцях! Я вже не кажу за грацію, за стиль танка — то від бога! А от технічне завершення — це ж од пальців! Ой боже наш, боже наш!

Литвиненко. Чорт! У танках Литвиненко чортіший від всякого чорта! Чи він на пружинах, чи пружини на ньому, а тільки ж так володіти своїм тілом, як ним володіє Литвиненко, чорти напевне не володіють, бо в противному разі всі б вони, бувши тепер скасованими, пішли б за прем'єрів до Державної опери.

Дуленко, Плетньов, Чернищов, Аркад'єв, Переяславець і всі інші... Як вони танцюють! А, головне, видко, що ще краще танцюватимуть!

Одне слово, "Мак"! "Червоний Мак"!

* * *

Я тепер прекрасно розумію, чому дехто з рецензентів, пишучи про "Червоний Мак", нічого не сказав про роботу Петрицького.

У мене був один знайомий. Кудись він пішов з дому, а за цей час його хазяїн поставив нові ворота в двір. Знайомий мій підійшов, подивився так як крикне:

— Ммме! І тікать!!!

Насилу впіймали та в двір увели. Нове! От і злякавсь!

* * *

А взагалі "Мак!", "Червоний Мак"!

P. S. Про лібретто "Червоного Маку" я навмисте не пишу, бо про нього вже було написано. Воно нескладне, але воно пахне вже чимось новим. Не лебедями, а Червоним.

Музику написав Глієр. Про музику хай спеціалісти пишуть. А кому музика не подобається, хай напише кращу] Хай спробує!

"БЛЕЙМАНИ"

Очевидно, всі вже помітили, з якою люттю нападають московські та ленінградські театральні та кіножурнали й кіногазети на наше ВУФКУ...

Якими тільки словами вони його не паплюжать?!

Криють, що називається, і отак, і отак, і перетак...

В чім тут річ, ми, звичайно, розуміємо.

Не дає їм спокою оте саме "синдицирование", що його рішуче відкинула партійна нарада в справах кіно при ЦК КП(б)У.

Дописалися вони аж ось до чого.

Якийсь М. Блейман в № 5 журналу "Рабочий и театр" (Ленінград) договорився, як кажуть, — "до ручки"... Слухайте, що він пише... Не пише, а просто рубає...

"Очевидно, ВУФКУ до конца безнадежная организация, работающая без партруководства и технической консультации. Очевидно, фабрики ВУФКУ стоят в заболоченньтх местностях, даже и новая фабрика в Києве.

Между прочим, продукцией ВУФКУ кормится вся Украйна. Зто значит, что происходит организованная порча зрительских вкусов! В спорах о кинематографии, свидетелями которых мм являємся, ВУФКУ не упоминается. Совкино делает и плохие и хорошие картини. ВУФКУ недискуссионно — там все одинаково плохо. Но из зтого не следует, что его нужно оставить без виймання. Его нужно или закрить, или реорганизовать..."

Раз! Два! Три! "Сжег гимназии и упразднил науки"... І знаєте, коли це пишеться?

Це пишеться тоді, коли про "Звенигору" говорить Німеччина, Франція, Америка, Чехословаччина...

Це пишеться тоді, коли чехословацькі газети називають "Звенигору" — "гімном нової доби"...

Це пишеться тоді, коли Джордж Кларк в американській робітничій пресі пише, що він уважає "Звенигору" за надзвичайне досягнення радянської кінематографії і закінчує статтю такими словами: "Треба сподіватись, що "Звенигора" допоможе американському робітничому класові знайти ті скарби, що їх уже знайшли робітники та селяни України".

Блеймани пишуть, що ВУФКУ "до конца безнадежная организация, работающая без партруководства"...

Коли це пишеться?

Це пишеться тоді, коли при ЦК партії відбувається нарада з авторитетних партійних робітників, де розбираються й критикуються найдрібніші питання нашої кінопродукції...

Це пишеться тоді, коли роботою ВУФКУ керує один з авторитетних представників старої більшовицької гвардії, член партії ще з того часу, коли Блеймани під стіл пішки ходили, Микола Олексійович Скрипник!

Ми прекрасно знаємо, що чимало хиб є в роботі ВУФКУ...

Ми їх не замовчуємо, ми про них говоримо, ми їх виправляємо й виправлятимемо...

Але щоб "доблейматись" до того, що в дискусіях про дію ВУФКУ не Згадується, це вже, вибачте, не що інше, як послаблення у Блейманів язикового ефінктера...

Бо коли Блеймани пишуть з таким "авторитетом" по радянських журналах, вони не можуть не знати, що недавнечко в Москві була дискусія про ту ж "Звенигору"...

Вони мусять знати, що Нарком освіти РСФРР А. В. Луначарський, подивившись фільм "У павутинні", визнав його за "великий художній твір"...

Нарада при ЦК партії, окремі авторитетніші товариші знаходять у роботі ВУФКУ не малі досягнення, а Блеймани рубають:

"Его нужно закрить!.."

Ех! Коли б ото Блейманам та ще й роги!

ОЛЕНА СЕНКЕВИЧ

Ну, не чорти ми, — вибачте на цім слові,— полосаті!?

У нас, на Радянській Україні, в нашій Державній Опері, в м. Одесі, диригує оперою перша в Союзі жінкадиригент Олена Сенкевич, а ми про це нічого не знаємо.

Ми можемо битися в істериці з приводу приїзду до СРСР Мері Пікфорд, ми бігаємо "як ©той самий за грушами", дізнаючись, як сьогодні вранці чхнув "душка" Смирнов, ми зачитуємося книжками про те, які панчохи носять Сонет його Величності Шаляпін, а от коли на нашім театральнім небосхилі з'являється явище (та погодьтесь же ви з цим!) безперечно виключне, коли за складним диригентським пюпітром (здається, так. Я завжди плутаю пюпітр з партитурою) у нас сидить перша жінкадиригент, що почала свою диригентську працю в Одеськім партклубі 1924 року, 8 березня (в день жінкиробітниці!!!!), і коли та жінка вже визнаний диригент, коли вона веде опери, як дитину за ручку, — так ми про це довідуємося випадково...

Взяв би лозину та по свідомості нашій, по свідомості!

Хто з наших керівників музичним життям бачив і чув Олену Сенкевич?

Ніхто!

Послухайте ж тоді, хто така Олена Сенкевич.

Музичну освіту вона дістала в Ленінградській консерваторії, яку закінчила 1915 року як піаністкавіртуозка, по класу професора Єсипової. Теоретичну підготовку одержала у професорів Глазунова, Витоля та інших.

Глазунов перший помітив у неї диригентський хист, а диригентську освіту закінчила Олена Сенкевич в Одесі у професора Столярова.

Що пише преса про Сенкевич, як про диригента?

Ось що:

"Енергійно й певно веде оркестр Сенкевич. У неї чіткий "взмах" і хороше знання партитури. Уміє Сенкевич виділяти й окремі місця ("Фауст")".

І ось що:

"Серед виконавців на першім місці диригент Олена Сенкевич. Треба відзначити твердість, чіткість і бездоганну ритмічність її акомпанемента ("Риголетто")".

І ось що:

"Хори, оркестр ідуть твердо під чітким енергійним взмахом Олени Сенкевич, що виявляє, крім точного знання партитури й справжнього артистичного темпераменту, багато бережливості до співака... ("Риголетто"). От хто така Олена Сенкевич!

Давайте, товариші, всетаки знати, що в нас на Радянській Україні робиться. А то якось незручно.

ПРО "РОЗЛОМ" ТА ПРО ІНШІ РЕЧІ

Ну, от і радість: у Державному українському театрі (Червонозаводський) прекрасна вистава йде — "Розлом". Про що "Розлом" говорить?

Нагадує він нам славні часи світанку Жовтневої революції.

Розповідає про те, як крейсер "Заря" пішов із Кронштадта починати нову епоху в історії людства.

Дає нам яскраві малюнки боротьби матросів за пролетарську революцію.

Хороша п'єса. І хороша, і близька, рідна теперішньому глядачеві, особливо робітничому.

І як радісно, що наш молодий театр так блискуче подає цю п'єсу своєму робітничому глядачеві.

Театр можна привітати з задоволенням глядача, глядача — з прекрасною п'єсою, а українське театральне мистецтво — з хорошим, добросовісним, грамотним і працездатним режисером Л. Клещеєвим.

Постановка п'єси "Розлом" показує, що режисер Клещеєв — цінне придбання для нашого театру.

Як подав "Розлом" режисер Клещеєв?

Він показав у п'єсі живих людей, таких, як вони насправді були і робили революцію.

Клещеєв знає, що робили революцію м а с и, і він на перший план у своїй постановці висуває оту саму матроську масу.

А подає він її в цілій низці правдивих і добре зроблених масових сцен, примушуючи глядача переживати разом із масою її болі й радощі.

В п'єсі прекрасне, ефектне оформлення (особливо — крейсер).

Хороше грають актори.

Тепер трошечки про "інші речі".

Зустрів оце я режисера Л. Клещеєва й питаю:

— Ну, що далі ставите?

— Нічого.

— Як нічого?

— В плані нема для мене роботи. Довелося тільки плечима знизати.

Театр має режисера, що зробив дві хороших постановки ("Любов під берестами" і "Розлом"). До кінця сезону ще два місяці, і в плані нема для цього режисера роботи.

А в пресі ми читаємо, що театр запрошує для постановки "Заколоту" ("Мятежа") нового режисера. Чим це пояснити?

Звичайно, може, УЗП харківське має багато грошей, щоб держати хррошого режисера без роботи і запрошувати нового режисера.

Чим це пояснити?

Було б зрозуміло, коли б театр брав якогось видатного режисерапостановника, що справді дав би щось нового й цінного і для театру, і для акторів, а коли цього нема, то це просто, м'яко кажучи, річ зайва.

Оце якраз піти навпаки тим балачкам на останній нараді театральних директорів, де говорилося про якнайраціональніше використання так господарських, як і художніх можливостей наших театрів…

А то, виходить, побалакалипобалакали та й по тому…

Як той казав:

"Побалакай, попе, з медом".

ОДЕСЬКА ДЕРЖДРАМА (Враження)

Спочатку — "за упокой".

Чи не помічаєте ви, товариші, такого явища: що менше будьяке місто має отого так званого "щиросвідомого" громадянства, то краще в тім місті живеться українському радянському театрові?

Неймовірно?

А давайте простежимо.

Київ. Мати столиця, з усіма "щиро українськими" традиціями, із стовідсотковою на всі боки національною "свідомістю".

А скільки тортур зазнав "Березіль" у тім "щиросвідомім" Києві? З боку отого "щиросвідомого" громадянства?

І тільки не "щиросвідоме" робітництво підтримувало його.

Франківці в Києві минулого сезону?! Скільки зневаги вони перетерпіли від тих "щиросвідомих", аж доки не виховали собі молодої "не щиросвідомої" аудиторії.

А от про "гастролі відомої артистки МалишФедорець" та не "менш відомого співака Миколаєнка" — і тепер ще кричать у Києві великі червоні афіші, пропонуючи "поважаним" "Майську ніч" з ним числом номерів співу та ним числом пар жвавих танцюристів.

І йдуть "поважані".

Хоч і халтура, аби з гопаком!

Або згадайте отой скандальний факт, коли київське "свідоме громадянство" запротестувало проти конструктивної постави "Тараса Бульби" в Київській опері?!

Полтава. Бабуся. Скільки їх там, тих "щиросвідомих?"

А ота бабуся в особі своїх "щирих" — то ж могила для нового українського театру.

Вінниця. Утримався хоч один там новий український театр?

Чернігів. Не загнав він у домовину нового українського театру?

А візьміть міста наші не "щирі"…

Донбас. Завжди український театр там бажаний гість.

Дніпропетровськ. З 1922 року там український театр.

Харків. Український театр має стале визнання з боку харківського радянського суспільства.

І то не тепер, коли вже український радянський театр, що називається р колодочки вбився, а з самого початку його праці в цих містах.

Щоправда, не зразу його визнали, не зразу на нього накинулись, спочатку придивлялися, вивчали, призвичаювались, але ніколи не сичали, ніколи не бойкотували.

Коли й сичав хто, то тільки чорносотеннорусотяпська наволоч, але вона сичала не тільки тому, що це був український театр, а сичала вона на все радянське.

Та вже й чорносотенне русотяпство сичати перестало, а "щиросвідомі" й досі бойкотують наші радянські театри, вони й досі ще шлють протести проти постави "Тараса Бульби" в оформленні найталановитішого, найнаціональнішого (в найкращім розумінні цього слова) нашого художника Анатоля Петрицького!?

Інший, запальний, сказав би з цього приводу:

— Ну, й часок, їдрі його наліво! Я цього не казатиму, бо зірвусь!

Я краще розкажу вам про славний город Одесу та про те, як любить вона Український державний драматичний театр. Тепер, значить, "за здравіє".

Формального й ідеологічного боку роботи Одеського державного театру я не торкатимусь: усі ми знаємо, що цими своїми сторонами він дорівнюється до кращих наших українських радянських театрів.

Вражає в Одесі щось інше, я б сказав, нове щось в історії українського театру.

Вражає та симпатія та любов з боку масового глядача, що завоював театр на протязі всього тільки трирічної своєї роботи в Одесі.

Коли ви сидите на виставі в Одеській держдрамі, ви почуваєте якийсь такий хороший, інтимний зв'язок глядача з коном.

Одеський глядач радіє з успіху театру, болів з його невдач. Одеса називає Держдраму: Наш театр. І це "наш" говориться з любов'ю і з гордістю. Слово це я чув не раз і зовсім не в театрі.

— Були вже в Держдрамі? Ну, як вам наш театр?

І бачиш, що співбесідникові хочеться, щоб, не дай бог, на обличчі твоєму не було й тіні незадоволення з "нашого" театру.

Одеса любить театр в цілому, Одеса любить окремих його артистів.

— А Шумського бачили? А Нятко? А Осмяловську? А Замичковського? А Лісовського? А Мацієвську? А Гарника?

У неї є "улюбленці". І тих "улюбленців" вона пестить особливою своєю увагою. А вже кого полюбить Одеса, на увагу до Torq вона не скупиться.

Як ото в отій "революційній" пісні співається:

"Полюблю, так поцааалую, Берегись, коль раааазлюблю".

А як виросли актори Одеської держдрами!?

"Будьте спокійні, як у саночках".

Звідки в них тих талантюків понабиралося?!

Старіша гвардія (Гаккебуш, Мещерська, Замичковський, Ковалевський, Осташевський, Маяк, Хуторна) — то цоколь, на якому не страшно які вам завгодно візерунки візерунковувати. Він не здригнеться!

А, правду казавши, є з кого й візерунки ліпить?

Є там Нятко, Осмяловська, Мацієвська, Лісовський, Блакитний, Гарник, Липківський, Шумський... Є й ще багато інших, молодших (Михалевич, Ковалевська, Богданов, Тимошенко).

Це вже окраса українського театру.

Ростуть вони не днями, а годинами.

Сильно пішов уперед молодий актор А. Гарник.

Створені ним образи телеграфіста Кудалова в "Республіці на колесах" та студента Нелапаного в "Рожевім павутинні" (обидві ці п'єси Я. Мамонтова мають в Одесі великий успіх) це вже зразки справжнього акторського майстерства.

Прекрасна артистка П. Нятко. її "рижої Феньки" з "Республіки на колесах" забути не можна. Така вона "рижа" й така вона "анархістка", що, справді, як міг її проміняти Дудка на міщанку Люсю, хоч і ту саму Люсю Пузанок яскраво малює молода артистка Тимошенко. Чудовий образ Есмеральди в "Соборі Паризької богоматері" дає Осмяловська. Вона грає із справжньою живою козою. Коза хороше грає, а Осмяловська ще краще.

Говорячи про Одеський театр, ніяк не можна не згадати Мацієвську й Лісовського. Вони — характерні актори.

А характери в них дай бог кожному.

Артист Ю. Шумський. От кому вчеплено таланта. У нього не "іскра божа", — "полум'я". Діапазон у нього величезний. З нього так і пре отой хист акторський. Він буквально в кожній ролі перевтілюється... Такі "полюси", як Дудка в "Республіці на колесах" і Клодо в "Соборі Паризької богоматері", Швандя в "Любові Яровій" і Старий Єврей (забув, як його звуть) в "Заході" Бабеля...

Шумський — актор великих можливостей.

Успіх він має в Одесі великий…

Виросли в Одесі актори!

Має Одеська держдрама прекрасний ансамбль.

І ще що радує вас в Одесі — це те, що на цім ні актори, ні художнє керівництво не заснули. При театрі є студія, де актори далі вчаться, далі вдосконалюються.

Значить, ростимуть і далі…

А керує, а художньо направляє театр Василь Степанович Василько.

Як керує?

Так керує, що Одеса має прекрасний театр, радянська республіка — серйозну й справжню культурномистецьку установу…

Любить Одеса Українську держдраму.

Хай любить!

ПРО ЮХИМА КУЧУ

Різні на світі кучі бувають…

Про одну з них дозвольте розказати, бо сама напрохується. Це — Юхим Куча з села Анисового, Олишевського району на Чернігівщині.

Прислала та куча листа до редакції такого змісту:

"Мені, як селянському читачеві "К. і П.", дуже дивно стало, що це надумавсь т. Остап Вишня з своїми мистецькими силуетами.

Перші силуети про Анатоля Петрицького та інші я та мої товариші читали з великим задоволенням, поки обридли. Мистецькі силуети виходять в кожному числі "К. і П.", і кожний з нИх вихваляє того чи іншого народного артиста. Читаючи ці силуети, мимоволі постає питання: невже це народний театр Радянського Союзу дійшов такої високої культурної височини за короткий час, що не має ні одного погануватого артиста й режисера. Адже на весь державний апарат зараз звертається багато уваги, а скільки в ньому є бюрократизму та мошенства (підкреслення мо є.— О. В.)".

Це ще нічого. Послухайте далі:

"Остап Вишня підряд хвалить усіх народних артистів. Може, коли про артистів закінчить, то буде хвалить суфлерів, продавців квитків, підмітайлів та різних чистильщиків (підкреслення моє.— О. В.)".

Бачите, яка куча?

Цій кучі хочеться, щоб писали тільки про "бюрократів". та про "мошенників".

Ця куча не припускає, що в нас і в апараті, і в інших галузях є хороші робітники і хороша робота.

Ви подивіться, з яким презирством куча говорить про "суфлерів", про "підмітайлів", та про "чистильщиків"...

Для кучі вони не люди, про них писати не можна.

Отака куча...

Хочеться вам, Кучо, щоб писали тільки про бюрократів, про мошенників та дурнів? Не турбуйтесь. Не забуваємо.

КУЛЬ ТУРТЯПСТВО

Ганна Петрівна ЗатиркевичКарпинська, славнозвісна українська артистка, мала в селі Болотниці, Берегівського району на Роменщині, невеличку садибу з будинком і службами.

Умираючи, Ганна Петрівна залишила ту садибу своїм небогам з умовою, щоб у садибі тій було влаштовано будинок відпочинку для українських акторів.

Наскільки. пригадується, постановою Наркомосу садибу ту було приділено до Роменського округового музею з тим, щоб волю небіжчиці було вволено.

Березівський райвиконком, купно з Болотницькою сільрадою, ну ніяк не хочуть, щоб садиба одної з найславетніших наших артисток — перше: залишилася як пам'ятник мистецький, а друге — виконала призначену їй прекрасну роль — бути притулком для робітників театрального мистецтва.

Нищиться ту садибу довго й уперто.

Ще 1922 року знесено було клуню, хліви, комори.

Залишилися тільки 4 будівлі: 1) будинок, 2) хатаклуня, 3) комора з льодовнею та 4) хлів.

В 1923 році небоги збудували вже самі там хлів.

1924 року Березівський РВК подає на небог позов до суду, щоб вони або виселились, або платили за садибу оренду.

Після судів (один засудив, другий одсудив) ЗО грудня 1927 року право на садибу залишено за небогами.

Що робить Березівський РВК?

13 червня цього року вирубує в садку дуби, нищить фруктове дерево, а 20 липня забирає комору й продає її.

Ходять чутки, що те саме РВК хоче зробити й з будинком.

Березівський РВК взагалі має намір садибу знищити.

Що воно там у Березівці за такий РВК, що в того РВК за така голова, господь їх знає?!

Коли б навіть голова та думала самим картузом, без ніякої участі клоччя в скроні, то й то не тяжко догадатися, що будинок Г. П. ЗатиркевичКарпинської має культурноісторичігу вагу, в будинку тому схоронилось чимало старовинних пам'яток історії українського театру, що в 60 кроках од будинку є театр, який зветься ім'ям небіжчиці ЗатиркевичКарпинської, що в Ромнах так само є театр імені Г. П. ЗатиркевичКарпинської.

Що це значить, як ви гадаєте, голово Березівського РВК?

Це, понашому, значить, що Радянська влада шанує і пам'ять славної артистки Затиркевички!

Вам це не зрозуміло?

Так тоді вам повинна бути зрозуміла постанова Радянської влади в особі Наркомосу про охорону садиби артистки Затиркевич-Карпинської як культурно-історичного пам'ятника, і ви мусите її виконувати.

Не хочете?

Є прокуратура!

* * *

А куди Ромни дивляться? Окулярів, може, для Ромен треба?

"БЕРУ СВОЇ СЛОВА ОБРАТНО"

18 вересня минулого року я зробив одну з незчисленних своїх помилок.

Велику я зробив помилку.

Я в фейлетоні "Культуртяпство" намагався був захистити від безглуздого руйнування Березівським райвиконкомом і Болотницькою сільрадою (Роменщина) будинок славетної нашої артистки, корифея українського театру Ганни Петрівни Затиркевич-Карпинської...

Так оцим самим я, вищепідписаний, зрікаюсь своєї думки про те, що будинок Г. П. Затиркевич-Карпинської, яка сорок з гаком літ свого, життя віддала українській культурі, має справді вагу культурно-історичну (що, між іншим, визнав і Наркомос) і що за заповітом славної небіжчиці там має бути притулок для українських акторів.

Зрікаюсь я тої думки ось із яких причин.

Перше. З моєю думкою аж ніяк не погоджуються Березівський РВК і Болотницька сільрада, що, дай бог їм здоров'я, і досі руйнують садибу Ганни Петрівни, вирубуючи там садок.

Друге. Справу заснування в будинку Г. П. Затиркевич-Карпинської притулку для українських акторів голова РВК держить під сукном уже чотири місяці.

Скажіть на милость, як же я можу не зрікатись своїх слів, коли після них отакео робиться?!

Коли після виступу в газеті терпить не тільки садиба, Не тільки речі мертві, а й живі люди?!

Зрікаюсь!

Я пропоную ось що: зруйнувати садибу корифея українського театру Г. П. ЗатиркевичКарпинської і натомість збудувати пам'ятника голові Берегівського РВК, голові Болотницької сільради й другому прихильникові його лінії, сільському "активістові" Й. Лободі, що на зборах назвав Затиркевич Карпинську "гнилим".

На пам'ятникові останньому можна написати:

"Живіть, люди добрі, так, як я жив. Був активістом, був у земкомісії й набрав собі 10 десятин кращої землі, а податок плачу тільки за сім десятин!"

Коли це буде зроблено, тоді можна, поклавши руку на серце, крикнути:

"Хай живе культурна революція!"

"Хай живе Роменський окрвиконком!"

СПІВЕЦЬ ПЕЧАЛІ НАШОЇ

Цього самого "співця печалі нашої" можна щодня, мабуть, побачити й почути в пригородних наших поїздах.

Я його чув оце недавнечко (три дні тому) на перегоні між Змійовом і Харковом, по Донецькій залізниці.

Сильно жалібних пісень він співає перед пасажирами, щоб потім, скінчивши пісню, простягти руку й ще жалібніше промовити: "Обратіть, гражданє, уніманіє на моє бедствінне положеніє".

Чув я, співав він дуже велику "поему", що зветься "Отец и дочь".

Про дуже сильну трагедію в тій пісні розповідається на голос "Кирпичиків".

Хоч у вступі до "поеми" говориться, що

Ни кирпичики, ни чугунчики В Ленинграде теперь не поют, А поют теперь песни новне И на новий мотив передают, — але "передают" її не "на новый мотив", а на мотив старий, на мотив "найреволюційніших" "Кирпичиків". Ця "песня новая" знайомить слухачів з тим, як

На кладбище Митрофания Отец дочку зарезал свою.

"Отец, мать и дочь жили весело", але потім над малюткою насміялась "злая судьба" — померла в неї мати.

Батько "нашел себе жену новую", що зненавиділа семилітню "крошку" і "отцу вот задачу дала":

Всей душой люблю тебя, миленький, Только жить мне с трбою невмочь. Говорить тебе только єовестно: Жить с тобою мешает мне дочь, Тм убей ее иль в приют отдай. Только сделай ты все поскорей. А не сделаенiь, я уйду тогда И одна буду жить веселей.

Батько не видержав. Агітація нової жінки сильно на нього вплинула, і от:

Мысль зверская пришла в голову И не стал свою дочку любить. В детский дом отдать было совестно, И решил зверьотец дочь убить.

Ухваливши це все, отець повів дочку на кладовище, на могилу своєї першої дружини і:

В друг отец: "Надя, Надя, — стал звать, — Подойди ко мне, моя милая, Я хочу тебе чтото сказать..."

Бідна Надя, не знаючи нічого, хоч "сердце девочки гибель чуяло", підійшла до батька.

Лицо бледное, подощла к нему. Отец бистро схватил и стал жать, Чтобы крик ее не мешал ему И на помощь людей не дал звать.

Батько, "жмучи" Надю й кричачи: "Тм, родная дочь, йди к матери", — зарррізав свою дочку, "крошку семилетнюю".

Засверкал тут вож палачаотца, Совершил он ужасный кошмар.

І тепер:

Два креста стоят над мбгилкою: То мамаша и дочка лежат.

Епілог цього всього "совершения кошмара" такий: Батько "за железной решоткой сидит", а

Красавица гдето шляется, На свиданье ко мне не идет.

"Зверьотец" наприкінці звертається до всього радянського суспільства з закликом:

И хочу всем мужчинам сказать: Как умрет у вас жене первая, Детям мать вторую не брать.

Отака печаль лунає щодня по вагонах пригородніх столичних поїздів.

Та це ще не все. Слухайте далі.

Кінчивши співати, "співець печалі нашої" звертається до всіх граждан з такою пропозицією:

— Гражданє! Моть, хто хатіт імєть єту пєсню переписану, то прошу: ціна 20 копійок!

Витягається зза пазухи ціла папка з передрукованими на машинці піснями й продається. Я, звичайно, купив. І багато ще купило.

І от, коли я радіснр кинувся купувати, мені було ще запропоновано:

— Гражданін! Імєїться в мінє ще й "пєсняроман", очінь антіресна. (Наголос на о: роман!)

— А про віщо, питаю, той "роман"?

— О любви!

— Дайте, пожалуйста!

"Роман", я вам доложу, знаменитий! "О любві" — і більше, "ні об чім".

Ти вспомнніпь комнатку уютную, Где мы сидели с тобою вдвоем. Меня ти в губки целовала И називала "нилый ты мой".

Потім ти "другую поліобил".

Тм полюбил одну богачку. Я знаю просто, милий мой: Богачка золотом займете" И позабуде? про тебя.

Кінчається "роман" дуже сумно:

Вот скоро, скоро, друг любезннй, Венок терновий мне сплетут. С венком терновим в гроб дубовий Меня на кладбище свезут. И сердце рани там залечит, Какие єсть в груди моей, И зарастет моя могила Тернистой зеленью и травой.

Я плакав, читавши і поему "Отец и дочь", плакав я гірко і над "песнеюроманом". Чого я плакав?

Так! Сумно мені було, я й плакав.

* * *

Коли я, прийшовши додому, читав уголос, про "Отца и дочь", маленька дівчинка, слухаючи це все, запитала:

— Дядю! За віщо ж то татко свою дівчинку маленьку зарізав?

— То він, кажу, "по обшибке"! Йому треба було когось іншого зарізати, а він дівчинку різонув. "Обшибка" вийшла.

"Обшибка" вийшла.

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА ЕСТРАДА

Естрадна галузь мистецтва нам потрібна! Потрібна?

Доводити це чи не доводити?

Можна, звісно, й взятися й доводити, але, на наш погляд, це настільки очевидно, що доводити навіть не треба. Є в нас естрада? Є!

Яка в нас естрада є? Така в нас є естрада, що її всі лають. Всі, кому не ліньки, всі лають естраду: лають слухачі, лають політосвітні й освітні установи, лають профспілкові організації, лають літературні організації й окремі літератори, лає критика. Всі лають.

І все лають: і робітників естради, і репертуар, і виконання.

Хто винен в тому, що естрада в нас не хорошкувата, що шкутильгає вона коли не на всі чотири, то принаймні на три.

Всі винні. Винні й робітники естради, та чи не ще більше винні всі ми, робітники культурномистецького фронту, а зосібна ми — письменники й літератори...

Підійшли ми до естради, щоб хоч якнебудь допомогти їй, щоб якнебудь ушляхетнити її і з художнього, і з ідеологічного боку?

Ні, не підійшли.

Ми, слухаючи естрадні виступи, тільки кривились та лаялись.

Ми на робітників естради дивилися зверху вниз, як на "елемент" третього сорту.

А воно слід би зважити: ціла армія естрадників по клубах, по садах, по театрах несе слухачам живе слово й театральне дійство, впливаючи, виховуючи й організуючи так чи інакше того самого масового слухача й глядача.

Як вона впливає, виховує й організовує?

Ну, звісно: який піп, така його й молитва.

І далі так буде?

Ні! Далі так не повинно бути!

Що для того треба робити?

Уже, слава аллахові, почали робити!

Була оце нещодавно перекваліфікація робітників естради.

Безнадійних усунено, залишено кращих.

Що далі?

Далі при Харківській окрполітосвіті організується так званий "кабінет естради".

Його функція: зробити естраду справдітаки мистецькою усіма сторонами — і художньою, і ідеологічною.

Дати глядачеві радянську естраду.

При "кабінеті естради" має бути літературне бюро (а може, іншу назву придумаємо), що постачатиме естраді словесний матеріал.

От оце "літературне бюро" — це справа наша, письменників, і літераторів.

Не забуваймо, що на Україні має бути українська естрада. Отже, це вже справа наша, справа українських радянських пролетарських письменників.

Ми повинні ближче стати до естради, ми в творенні української радянської естради повинні взяти безпосередню й якнайактивнішу участь.

Нам оце доводилося говорити з представниками робітників естради: вони з великим захопленням беруться за творення української радянської естради.

Вони просять нас, українських письменників, допомогти їм у цьому.

Давайте ж не відмовлятись.

Давайте допоможемо.

В середу, 22 травня (тобто сьогодні), в клубі Робмису,

0 7й год. вечора, відбудеться вечір знайомства українських письменників з робітниками естради.

Давайте підемо всі, давайте познайомимось з нашими товаришами по культурному фронту!

Вони нам розкажуть про свої потреби, а ми, дізнавшись про ті потреби, допоможемо їм утворити справжню радянську українську естраду.

І щоб і критики прийшли, і щоб музики прийшли,

1 щоб усі, кому болить майбутнє нашої естради, прийшли.

І всі купно творитимемо радянську естраду! Справабо, товариші, першорядної ваги.

ХАЙ ЯСНІЄ ІМ'Я ЙОГО!

Ніж оце сидіти та згадувати, краще б я прийшов до редакції й стиснув руку Василеві Блакитному.

Хоч, положим, руку навряд чи довелося б мені йому потиснути, бо Василь Блакитний ніколи руки не давав: він завжди підносив її попіонерському вгору і кивав головою.

А тоді ми сіли б удвох побалакали. І сказав би я йому:

— От ви, товаришу Блакитний, умерли, а ми вас узяли та й поховали, а воно, як на мою думку, так коли б навіть ми вирили вдесятеро для вас глибшу могилу і завезли вас не на аеродром, а аж туди, за Померки, все одно не заховали б вас, бо "Удари молота і серця" і досі б'ють, як били й до того часу, коли ви танули на вогні революційному, а якась чортяча бактерія серце ваше зруйнувала.

А він би мені сказав:

— От, язви його душуі Чого я потрапив у могилу, я й сам не знаю!.. У всякому разі, це скандалі

І потім ми б з ним кавуна, великого такого кавуна б з'їли, а потім горіхів та винограду, і тоді б на столі у Василя Блакитного лежали б цілі купи горіхових шкаралущів, недоїдки з кавуна, мішечки зпід винограду, цукор з тютюном, або тютюн з цукром (Блакитний іноді смоктав люльку!), а тов. Таран зайшов би до кабінету й сказав:

— Редактор, називається! Ну коли в тебе тут порядок буде?

Василь Блакитний посміхнувся б і весь час колупав би шпилькою чи голкою стола редакторського — спадщину "действительного статского советника" Юзефовича.

І було б на тому столі ще більше проколупаних рівчачків, ямок, якихось ієрогліфів.

І коли б уже йому сильно набридло слухати про непорядки на його столі, тоді б він почав прибирати, викидати, жмакати зайві папери, шпурляти їх до кошика, а на шухлядах у шаховці понаклеював би написи:

"Для розгляду".

"До виконання".

"Справи "Гарту".

І т. д.

Це для того, щоб через два дні у "справах "Гарту" лежали панчохи, в шухляді, де рукописи "До розгляду", — мішечок з недоїденим рахатлокумом.

Ох, і не любив же Василь Блакитний нічого прилизаного!

А інтересно, між іншим. Коли було дивишся на той його розгардіяш — думаєш: та ніхто в світі ніякого толку не добере на отому столі, де ніби буря оце зараз прошуміла…

А було так: напишеш щонебудь, даєш Блакитному, він подивиться і скаже:

— Хай буде в мене^

Потім за рік чи й більше знадобиться тобі твій рукопис, спитаєш його.

— Подивлюсь, — каже. І принесе.

Я не знаю, чи впорядковано вже архів Блакитного, — там, на мій погляд, напевно, є чимало цікавого, бо любив він збирати все, що мало будьякий інтерес, чи громадський, чи літературний.

І все це робилося під машкарою такої ніби байдужості.

Я не вмію згадувати взагалі, а про Блакитного мені згадувати, крім того невміння, ще й боляче.

На життьовій путі кожного смертельника зустрічаються люди, що ніякі стонадцять смертей не зітруть їх з твоєї пам'яті, не вирвуть з твого серця.

В моєму житті був Василь Блакитний.

Він стоїть у моїй свідомості як дороговказ на грані двох різних для мене світів.

Поділив Василь Блакитний моє життя на дві половини:

"До Блакитного"

і

"Після Блакитного".

Що я можу про нього згадати?

Те, що я з ним грав у доміно?

Те, що ми з ним мало не щодня сміялись у його кабінеті навіть тоді, коли він був уже хворий, а я ще був здоровий?

Те, що…

Те, що…

Ні, ви краще в день його фізичної смерті почитайте його "Удари" і Пронозину "Гірчицю", а я в цей день піду на харківський аеродром та схилю голову перед його могилою.